

مروری بر نظام کدستی کشور ایران

۱) تعاریف و مفاهیم جغرافیایی

۱-۱) تقسیمات کشوری :

در کشور جمهوری اسلامی ایران ، مجلس شورای اسلامی تنها مرجع تصویب کننده محدوده های تقسیمات کشوری و تعیین نوع نقاط جغرافیایی و نیز نام هریک از این نقاط میباشد و تمامی بخشهای دولتی و خصوصی مکلف به تبعیت از محدوده ها و نقاط جغرافیایی اعلام شده از سوی قوه مقننه بوده و در صورت بروز هرگونه تغییرات در این قوانین موظف میباشند در کوتاه ترین زمان ممکن نسبت به اعمال تغییرات اقدام نمایند .

به موجب قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوبه ۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی ، عناصر تقسیمات کشوری عبارتند از : روستا ، دهستان ، شهر ، بخش ، شهرستان و استان .

۲-۱) روستا :

روستا واحد مبدا تقسیمات کشوری است که از لحاظ محیط زیستی (وضع طبیعی ، اجتماعی ، فرهنگی و اقتصادی) همگن بوده که حوزه و قلمرو معین ثبتي یا عرض مستقل داشته باشد و اکثریت ساکنان دائمی آن بطور مستقیم یا غیر مستقیم به یکی از فعالیتهای کشاورزی ، دامداری ، باغداری بطور اعم و صنایع روستایی و صید و یا ترکیبی از این فعالیتها اشتغال داشته باشند و در عرف به عنوان ده ، آبادی ، دهکده یا قریه نامیده میشود است .

تذکر :

مزارع ، قهوه خانه ها ، معادن ، کارخانه ها ، کارگاهها ، ایستگاهها و مشروط بر آنکه محدوده ثابتی یا عرض مستقلی داشته باشند و در محدوده روستا و یا شهری قرار نگرفته باشند نیز بصورت مستقل تحت عنوان آبادی شناخته می شوند .

۳- ۱) دهستان :

دهستان کوچکترین واحد تقسیمات کشوری است که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از بهم پیوستن چند روستا و آبادی همجوار تشکیل می شود که از لحاظ محیط طبیعی ، فرهنگی ، اقتصادی و اجتماعی همگن بوده و امکان خدمات رسانی و برنامه ریزی در سیستم و شبکه واحدی را فراهم می نماید . مرکز دهستان منحصرأ روستایی از همان دهستان است که مناسبترین مرکز خدمات روستایی آن محدوده شناخته می شود . در مرکز دهستان ، دهداری و دهدار وجود دارد .

۴- ۱) شهر :

شهر محلی است با حدود قانونی که در محدوده جغرافیایی بخش واقع شده و از نظر بافت ساختمانی ، اشتغال و سایر عوامل ، دارای سیمایی با ویژگیهای خاص خود بوده ، بطوری که اکثریت ساکنان آن دائمی و در مشاغل کسب ، تجارت ، صنعت ، کشاورزی ، خدمات و فعالیتهای اداری اشتغال داشته و در زمینه خدمات شهری از خودکفایی نسبی برخوردار و کانون مبادلات اجتماعی ، اقتصادی ، فرهنگی و سیاسی حوزه جذب و نفوذ پیرامون خود بوده و محدوده شهری آن به پیشنهاد شورای شهر و تصویب وزرای کشور و مسکن و شهر سازی خواهد بود و دارای شهرداری و شهردار می باشد .

۵- ۱) بخش :

واحدی است از تقسیمات کشوری که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از بهم پیوستن چند دهستان همجوار مشتمل بر چندین روستا و آبادی و احیاناً شهر که در آن عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی ، فرهنگی ، اقتصادی و سیاسی واحدی همگن را بوجود می آورد بنحوی که با در نظر گرفتن تناسب ، وسعت ، جمعیت ، ارتباطات و دسترسی

و سایر موقعیتها، میل به اهداف و برنامه ریزیهای دولت در جهت امکانات طبیعی و استعدادهای اجتماعی و توسعه امور رفاهی و اقتصادی آن تسهیل گردد. مرکز بخش، روستا یا شهری از همان بخش است که مناسبترین کانون طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی آن محدوده شناخته می شود. بخش دارای بخشداری و بخشدار میباشد.

۶- ۱) شهرستان :

شهرستان واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین که از بهم پیوستن چند بخش همجوار که از نظر عوامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی واحد متناسب و همگن را بوجود می آورند. مرکز شهرستان یکی از شهرهای همان شهرستان است که مناسبترین کانون طبیعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی آن محدوده شناخته می شود. شهرستان دارای فرمانداری و فرماندار میباشد. بالاترین مقام سیاسی شهرستان فرماندار است.

۷- ۱) استان :

واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین، که از بهم پیوستن چند شهرستان همجوار با توجه به موقعیتهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی تشکیل می شود. مرکز استان یکی از شهرهای همان استان است که مناسبترین کانون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، طبیعی و اجتماعی آن استان شناخته می شود. استان دارای استانداری و استاندار میباشد. استاندار بالاترین مقام رسمی و سیاسی استان است.

۸- ۱) نظام تقسیمات کشوری :

۱- ۸- ۱) از لحاظ نظام اداری، دهستان تابع بخش، بخش تابع شهرستان، شهرستان تابع استان و استان تابع تشکیلات مرکزی میباشد.

۲- ۸- ۱) هر گونه انتزاع ، الحاق ، تبدیل ، ایجاد و ادغام و نیز تعیین و تغییر مرکزیت و تغییر نام و نامگذاری واحدهای تقسیمات کشوری به جزء استان بنا به پیشنهاد وزارت کشور و تصویب هیات وزیران میباشد .

۳- ۸- ۱) رعایت محدوده کلیه واحدهای تقسیمات کشوری برای تمامی واحدها و سازمانهای اداری (اجرایی و قضایی) و نهادهای انقلاب اسلامی کشور لازم الاجراء میباشد .

۲) تعاریف و مفاهیم عمومی کد

۱- ۲) کد :

- تعاریف مختلفی از کد ارائه شده است . به برخی از آنها در ذیل اشاره می گردد :
- کد مجموعه‌ای از نمادهاست که برای تسهیل در گردش اطلاعات به مشخصه‌های اطلاعاتی داده می‌شود .
 - کد دارای یک معنی قراردادی است و هر گاه کشف رمز شود ، اطلاعات شخصی را به استفاده کننده منتقل می‌نماید .
 - کد باعث ایجاد یک زبان مشترک بین کاربران مختلف می‌شود و از این طریق تبادل اطلاعات به آسانی انجام می‌پذیرد .
- به طور کلی علائم قرار دادی که به منظور اختصار در بیان و ارتباط بین کاربران مورد استفاده قرار می‌گیرد ، کد نامیده می‌شود .

۲- ۲) کد گذاری :

عمل تبدیل اطلاعات به علائم قرار دادی را کدگذاری می‌نامند و از مراحل سه گانه ذیل تشکیل شده است :

۱- ۲- ۲) شناسایی :

شناسایی شامل جمع آوری و تفکیک اطلاعات برای حصول شناخت و افزایش آگاهی در خصوص مورد کدگذاری می‌باشد .

۲- ۲- ۲) طبقه بندی :

طبقه بندی یعنی موضوعات مورد کدگذاری با استفاده از اطلاعات جمع آوری شده از مرحله شناسایی ، بر اساس ویژگیهایشان دسته بندی و سازماندهی می شوند .

۳-۲-۲) اختصاص کد :

اختصاص کد به مفهوم اطلاعات طبقه بندی شده موضوعات در قالب علائم قراردادی (کد) بیان می شود .

۳-۲) انواع کد :

علائمی که در کدگذاری مورد استفاده قرار می گیرند ، بسیار متنوع می باشند . متداولترین این علائم اعداد و حروف بوده و در برخی از موارد از اشکال مانند : Δ ، $\bigcirc$ و $\uparrow$ نیز استفاده می شود .
 بطور کلی کدها بر اساس علائم مورد استفاده به چهار گروه اصلی تقسیم شده است :

۱-۳-۲) کدهای عددی :

در این نوع کدها صرفاً از عدد استفاده می شود . کدهای عددی دامنه کاربرد وسیعتری نسبت به دیگر کدها داشته و متداول تر می باشند .

۲-۳-۲) کدهای حرفی :

در این نوع کدها فقط از حروف استفاده می شود . مزیت این روش امکان اختصاص کدهای بسیار به موضوعات مورد کدگذاری می باشد .

۳-۳-۲) کدهای ترکیبی حرفی - عددی :

در این روش از ترکیب حروف و اعداد برای تولید کد استفاده می شود و می توان ترکیبات مختلفی از حروف و اعداد را به وجود آورد . به همین جهت امکانات بیشتری در اختیار طراحان کد که با موضوعات متفاوت و بسیار زیاد مواجه هستند قرار می گیرد .

۴-۳-۲) کدهای با علائم خاص :

منظور از کد با علائم خاص ، به کارگیری علائمی مانند Δ ، O ، $\hat{U}$ و ... می باشد از این کدها اغلب در نمودار ها و شکل ها و انتقال پیامهای خاص استفاده می شود . بارزترین استفاده از این دسته کد ، کدهای میله ای (بارکد) می باشد .

۴-۲) کد پستی :

کد پستی علائمی است که معرف یک محدوده جغرافیایی تعریف شده در پست می باشد . به عبارت دیگر در بیشتر ادارات پست کشورهای جهان بمنظور انجام عملیات پستی ، محدوده جغرافیایی کشور خود را به قطعات جغرافیایی کوچکتری تقسیم نموده اند و برای شناسایی آنها علائمی را بکار گرفته اند . به هریک از علائم مذکور که به این قطعات اختصاص پیدا کرده است ، کد پستی گفته می شود .

علائم مورد استفاده در کد پستی معمولاً اعداد بوده و در برخی کشورها از ترکیب حروف و اعداد استفاده شده است .

۵-۲) ساختار کد پستی ایران :

کد پستی ایران با استفاده از اعداد (۱-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹) و از پنج رقم تشکیل شده و شامل دو قسمت ، کد رهسپاری (مقصد) و کد توزیع (محدوده ای جغرافیایی در مقصد) می باشد . هر یک از آحاد (ارقام) آن نشانه خاصی برای تجزیه و توزیع مرسولات پستی می باشد .

۶-۲) کدپستی ده رقمی (کد شناسائی مکان) :

عددی است ده رقمی و یگانه که توسط شرکت پست جمهوری اسلامی ایران تنها برای شناسایی هر مکان تعیین و به آن اختصاص داده می شود . (ماده ۱ آیین نامه اجرائی قانون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی - مصوب ۱۳۷۸ هیأت وزیران) .

۳) تعاریف و مفاهیم مکانی

۱- ۳) ساختمان :

ساختمان فضایی است محصور ، ثابت و مستقل که غالباً تمام یا قسمتی از آن مسقف بوده و بمنظوری خاص و بوسیله مصالح ساختمانی احداث شده و حداقل از طریق یک در به معبر عمومی راه دارد . عموماً ساختمان موجود در هر معبر از نمای ساختمان و فرم آن از ساختمانهای مجاور قابل تفکیک می باشد .

۲- ۳) مکان :

منظور از مکان تمام یا قسمتی از هر ساختمان است که یک در ورودی مستقل به معبر عمومی و یا معبر اختصاصی داشته باشد که به دو گروه مکان اصلی و مکان فرعی تقسیم می شود .

۱- ۲- ۳) مکان اصلی :

قسمتی از هر ساختمان که یک در ورودی مستقل به معبر عمومی داشته و دارای پلاک شهرداری باشد یک مکان اصلی محسوب می شود . (در مواردی که پلاک شهرداری مفقود گردیده و یا تاکنون نصب نگردیده نیز شامل این تعریف نیز می شود) .

۲- ۲- ۳) مکان فرعی :

قسمتی از هر ساختمان که یک در ورودی مستقل به معبر اختصاصی داشته باشد یک مکان فرعی محسوب می شود . مانند یک آپارتمان در مجتمع های مسکونی اعم از اینکه مکان مذکور دارای شماره باشد یا نباشد .

۳- ۳) مکان و یا تأسیسات خارج از بلوک :

مستحدثاتی است که عموماً در حاشیه معابر عمومی و بمنظور عرضه خدمات و یا واسط ارائه خدمات و ... بنا یا نصب می‌شوند . مستحدثاتی که حداقل یک نفر در آن فعالیت می‌نماید و یا خواهد نمود را مکان خارج از بلوک و سایر مستحدثات که به منظور استفاده عمومی و یا استفاده اختصاصی ایجاد شده است را تاسیسات خارج از بلوک می‌نامند .

۴- ۳) معبر عمومی :

محل عبور و مرور وسایط نقلیه و مردم نظیر خیابان ، کوچه و معبر عمومی نامیده می‌شود .

۵- ۳) معبر اختصاصی :

محل عبور و مرور اختصاصی ساختمانهایی است که به صورت تجمعی مورد استفاده قرار می‌گیرد مانند راهرو آپارتمانها ، هشتی و ورودی ساختمانها ، راه پله مشترک ونظایر آن .

۴) تعاریف و مفاهیم پایه‌ای کد پستی :

در قسمت های ۱ تا ۳ این بخش تعاریف و مفاهیم کلی بیان شده است در این قسمت تعاریف و مفاهیمی که در سیستم کد پستی ایران بعنوان مفاهیم قراردادی و پایه ای سیستم شناخته می شود و عملیات اجرائی کدگذاری بر این مبانی استوار می باشد ، تشریح می گردد .

منطق نگرش سیستمی ایجاب می نماید همواره تعاریف و مفاهیم ذیل توسط کلیه مأمورین ، مسئولین ، مدیران و کاربران مورد استفاده و مذاقه قرار گیرد .

۱- ۴) کد رهسپاری :

قسمتی از کدپستی ایران که نشاندهنده مقصد مرسولات پستی است کد رهسپاری یا کد شناخت مقصد نامیده می شود .

۲- ۴) کد توزیع :

کد محدوده جغرافیایی که نشانی گیرنده در آن مقصد قرار دارد کد توزیع نامیده می شود .

۳- ۴) تقسیمات کد پستی :

عناصر تقسیمات نظام کد پستی عبارتند از : حوزه ، منطقه ، ناحیه ، قسمت ، گشت و جزء . نحوه استقرار ارقام در نظام کد پستی ، جایگاه عناصر تقسیمات فوق را معرفی می نماید . ارقام بکار گرفته شده در عناصر مذکور معرف دو ویژگی می باشند . ویژگی اول معرف نقطه جغرافیائی (کد رهسپاری) و ویژگی دوم معرف محدوده ای در نقطه جغرافیائی (کد توزیع) است .

۱- ۳- ۴) حوزه :

حوزه بزرگترین واحد تقسیمات کد پستی است و اولین عدد کد پستی از سمت چپ به آن اختصاص یافته است. به استثناء حوزه یک (۱) سایر حوزه ها شامل چند استان به شرح ذیل می باشد و در تمامی استانهای هر حوزه عدد اول کد پستی آنها با عدد حوزه یکسان می باشد.

حوزه ۱: شهر تهران.

حوزه ۳: استانهای تهران (به جز شهر تهران)، قزوین، قم، مرکزی و سمنان.

حوزه ۴: استانهای گیلان، زنجان، مازندران و گلستان.

حوزه ۵: استانهای آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و اردبیل.

حوزه ۶: استانهای خوزستان، کرمانشاه، ایلام، لرستان، همدان و کردستان.

حوزه ۷: استانهای فارس، کرمان، بوشهر، هرمزگان و کهگیلویه و بویراحمد.

حوزه ۸: استانهای اصفهان، چهارمحال و بختیاری و یزد.

حوزه ۹: استانهای خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خراسان رضوی و سیستان و بلوچستان.

۲- ۳- ۴) منطقه :

منطقه یکی از واحدهای تقسیمات کدپستی است که با دو رقم از سمت چپ کدپستی تعیین می شود.

حوزه ۱ به هشت منطقه پستی شامل مناطق پستی ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، تقسیم شده است که هر یک از منطقه های فوق یک محدوده توزیع را در شهر تهران (حوزه ۱) مشخص می نماید.

در هر یک از دیگر حوزه ها تنها یک منطقه تعریف شده است. این مناطق معرف نقاط جغرافیائی معینی به شرح ذیل می باشند.

منطقه پستی ۳۱: شهر کرج.

منطقه پستی ۴۱: شهر رشت.

منطقه پستی ۵۱: شهر تبریز.

منطقه پستی ۶۱: شهر اهواز.

منطقه پستی ۷۱: شهر شیراز .

منطقه پستی ۸۱: شهر اصفهان .

منطقه پستی ۹۱: شهر مشهد .

ارقام قید شده برای هر یک از نقاط جغرافیائی فوق (شهرها) معرف کد رهسپاری آن نقاط (شهرها) بوده و رقم دوم تمامی آنها به عدد یک ختم شده است ؛ اجزاء کد توزیع بعد از ارقام فوق قرار می گیرند .

۳-۳-۴) ناحیه :

ناحیه یکی از واحدهای تقسیمات کدپستی است که با سه رقم از سمت چپ کدپستی تعیین می شود . هر یک از مناطق حوزه ها (به استثناء حوزه ۱) به ۱۴ ناحیه تقسیم می شود . هفت ناحیه از چهارده ناحیه مذکور محدوده های نواحی توزیع منطقه پستی بوده و هفت ناحیه دیگر معرف هفت نقطه جغرافیائی حوزه می باشد . بطور مثال در حوزه ۶ ، هفت ناحیه توزیع در منطقه پستی ۶۱ (شهر اهواز) ، شامل نواحی پستی ۶۱۳ ، ۶۱۴ ، ۶۱۵ ، ۶۱۶ ، ۶۱۷ ، ۶۱۸ و ۶۱۹ استفاده شده و هفت ناحیه رهسپاری دیگر به ترتیب:

ناحیه پستی ۶۳۱: شهر آبادان .

ناحیه پستی ۶۴۱: شهر خرمشهر .

ناحیه پستی ۶۵۱: شهر همدان .

ناحیه پستی ۶۶۱: شهر سنندج .

ناحیه پستی ۶۷۱: شهر کرمانشاه .

ناحیه پستی ۶۸۱: شهر خرم آباد .

ناحیه پستی ۶۹۱: شهر بروجرد .

به نقاط جغرافیائی خاصی در حوزه ۶ اختصاص یافته است .

در مجموع در حوزه های ۳ لغایت ۹ ، ۴۹ ناحیه توزیع پستی در هفت منطقه پستی و ۴۹ ناحیه رهسپاری پستی که رقم سوم تمامی آنها به عدد یک ختم می شود ، برای نقاط جغرافیائی (۴۹ نقطه) استفاده شده است .

در حوزه ۱ که هشت منطقه توزیع پستی قرار گرفته است ، هر یک از مناطق مذکور به ۸ ناحیه توزیع پستی تقسیم شده است . در مجموع شهر تهران (حوزه ۱) به ۶۴ ناحیه توزیع پستی تقسیم گردیده است . لازم به ذکر است شهر قرچک جزء نواحی توزیع پستی شهر تهران منظور گردیده است .

۴-۳-۴) قسمت :

قسمت یکی از واحدهای تقسیمات کدپستی است که با چهار رقم از سمت چپ کدپستی تعیین می شود. هر یک از نواحی توزیع پستی به هفت قسمت توزیع پستی و هر ناحیه رهسپاری پستی به ۱۴ قسمت پستی تقسیم شده که شامل هفت قسمت توزیع پستی و هفت قسمت رهسپاری پستی می شود. بطور مثال :

ناحیه پستی ۶۷۱ (شهر کرمانشاه) شامل قسمتهای توزیع پستی ۶۷۱۳، ۶۷۱۴، ۶۷۱۵، ۶۷۱۶، ۶۷۱۷، ۶۷۱۸ و ۶۷۱۹ و هفت قسمت رهسپاری پستی دیگر به ترتیب :

قسمت پستی ۶۷۳۱ : شهر هرسین .

قسمت پستی ۶۷۴۱ : شهر کنگاور .

قسمت پستی ۶۷۵۱ : شهر سنقر .

قسمت پستی ۶۷۶۱ : شهر اسلام آباد غرب .

قسمت پستی ۶۷۷۱ : شهر سرپل ذهاب .

قسمت پستی ۶۷۸۱ : شهر قصرشیرین .

قسمت پستی ۶۷۹۱ : شهر پاوه .

به نقاط جغرافیائی خاصی در حوزه ۶ اختصاص یافته است .

در مجموع در حوزه های ۳ الی ۹، ۳۴۳ قسمت توزیع پستی در ۴۹ ناحیه توزیع پستی و در ۴۹ ناحیه رهسپاری پستی به ترتیب ۳۴۳ قسمت توزیع پستی و ۳۴۳ قسمت رهسپاری پستی که رقم چهارم تمامی آنها به عدد یک ختم می شود، برای نقاط جغرافیائی (۳۴۳ نقطه) استفاده شده است .

در حوزه ۱ که دارای ۶۴ ناحیه توزیع پستی می باشد؛ هر یک از این نواحی به ۸ قسمت توزیع پستی تقسیم گردیده است . بدین ترتیب، مجموع شهر تهران (حوزه ۱) به ۵۱۲ قسمت توزیع پستی قابل تقسیم می باشد .

۴-۳-۵) گشت :

گشت آخرین واحد تقسیمات کدپستی است؛ و دارای ۵ رقم می باشد. با افزودن یک رقم (ارقام مورد استفاده در سیستم کدپستی) به ارقام هر یک از قسمتهای پستی، گشت پستی بوجود می آید. با توجه به ویژگی های خاص این واحد از تقسیمات کدپستی و بمنظور درک بهتر مفاهیم کاربردی گشت در چهار گروه زیر تشریح می گردد :

الف (گشت نامه رسانی :

با افزودن اعداد ۱، ۶، ۷، ۸، ۹ به قسمت توزیع پستی، گشتهای نامه رسانی آن بوجود می آید. و معمولاً هر قسمت توزیع پستی دارای ۴ گشت نامه رسانی شهری و یک گشت نامه رسانی حومه شهری (غالباً از گشت پستی منتهی به عدد ۱ استفاده شده است) می باشد. بطور مثال قسمت پستی ۶۱۳۳ در شهر اهواز دارای ۴ گشت شهری ۶۱۳۳۶، ۶۱۳۳۷، ۶۱۳۳۸ و ۶۱۳۳۹ و یک گشت حومه شهری به شماره ۶۱۳۳۱ می باشد.

ب (گشت رهسپاری :

هر قسمت رهسپاری دارای ۵ گشت نامه رسانی (توزیع) و هفت گشت رهسپاری می باشد که گشتهای رهسپاری معمولاً به مرکز آبادی محدوده کد، اختصاص پیدا کرده است به عبارتی دیگر گشت رهسپاری دارای دو ویژگی است. اول مرکز کد رهسپاری است دوم محدوده توزیع پستی را نیز شامل می شود. این محدوده ممکن است یک یا چند روستا - آبادی - شهر کوچک و نقطه ای در حاشیه شهر را در بر بگیرد. بطور مثال :

قسمت رهسپاری پستی ۶۳۳۱، شهر اروند کنار دارای ۵ گشت نامه رسانی توزیع ۶۳۳۱۱، ۶۳۳۱۶، ۶۳۳۱۷، ۶۳۳۱۸ و ۶۳۳۱۹ و هفت گشت رهسپاری دیگر به ترتیب :

- گشت رهسپاری ۶۳۳۳۱: در محدوده شهرستان آبادان، آبادی فیاضی.
- گشت رهسپاری ۶۳۳۴۱: در محدوده شهرستان آبادان، آبادی تنگه یک.
- گشت رهسپاری ۶۳۳۵۱: در محدوده شهرستان آبادان، آبادی چوبیده.
- گشت رهسپاری ۶۳۳۶۱: در محدوده شهرستان آبادان، آبادی نهر سلیم.
- گشت رهسپاری ۶۳۳۷۱: در محدوده شهرستان آبادان، آبادی فرخ پی - سعدونی.
- گشت رهسپاری ۶۳۳۸۱: در محدوده شهرستان آبادان، آبادی ابطرا.
- گشت رهسپاری ۶۳۳۹۱: در محدوده شهرستان آبادان، گشت ذخیره.

به نقاط جغرافیائی خاصی در حوزه ۶ اختصاص یافته است.

ج (پیش شماره صندوقهای شخصی :

با افزودن عدد ۵ به قسمت (توزیع و رهسپاری) پستی پیش شماره صندوقهای شخصی در یک محدوده ، قسمت پستی بوجود می آید .

شماره صندوقهای شخصی از دو بخش پیش شماره صندوقهای شخصی و شماره صندوق - که از عدد ۱۱۱ یا ۱۱۱۱ شروع و با استفاده از اعداد مورد استفاده در سیستم کدپستی به عدد ۹۹۹ یا ۹۹۹۹ ختم می گردد - تشکیل شده و از علامت (-) برای جدا نمودن این دو بخش استفاده می شود . بطور مثال :

در قسمت توزیع پستی : دفتر پستی ۵-XXXX

در قسمت رهسپاری پستی : دفتر پستی ۱۵-XXX

د) گشت ذخیره :

در محدوده برخی از قسمتهای پستی از تمامی گشتهای توزیع و رهسپاری و پیش شماره صندوقهای شخصی استفاده نشده است به این گونه گشتها ، گشت ذخیره گفته می شود که باید پس از اخذ مجوز در محدوده قسمت مربوط به خود بکار گرفته شود .
نوع دیگری از گشتهای ذخیره وجود دارند که پس از پیاده سازی نظام کد پستی در رقی آزاد شده اند و هنوز در هیچ جای محدوده های قسمتهای پستی در کشور مصرف نشده اند . این گشتها که رقم پنجم آنها به اعداد ۳ و ۴ ختم می شد ، در گذشته به مکانهای ارتشی و دولتی اختصاص داده شده بود . استفاده از این گشتها پس از اخذ مجوز به ترتیبی که گفته خواهد شد قابل استفاده خواهد بود .

۴-۴) اجزاء کدپستی ده رقمی :

در قسمت ۳-۴ به تقسیمات کدپستی ۵ رقمی پرداخته شد . حسب ضرورتی که در سال ۱۳۶۸ برای شناسائی نشانی مکانها پدید آمد ، موجب گردید تا نسبت به طراحی و آزمایش و پیاده سازی نظامی فراگیر و منطبق با روشهای علمی برای شناسائی مکان اقدام گردد . از آنجا که ساختار کدپستی ایران بر اساس تقسیم قطعات جغرافیائی تا ۵ رقم پیاده سازی شده بود این نظام با تکیه بر آن طراحی و اجرا گردید .
در این قسمت ، به منظور تشریح ۵ رقم دوم کدپستی ده رقمی به تعاریف و مفاهیم قراردادی برای شناسائی ، دسته بندی اماکن ، طبقه بندی داده ها ، گروه بندی اطلاعات و ... پرداخته می شود .

۱-۴-۴) جزء :

جزء محدوده ای قراردادی است و غالباً از یک یا چند بلوک تشکیل می شود . هر گشت پستی به حداکثر هشت جزء قابل تقسیم می باشد که رقم ششم کدپستی در رقی (اولین رقم از قسمت دوم کدپستی ده رقمی) به آن اختصاص دارد .
در گشتهای رهسپاری برای شناسائی تمامی روستاها و آبادیهای تحت پوشش توزیعی آن گشتها ، بر اساس تعداد اماکن موجود در هر روستا ، رقم جزء می تواند تا دو یا

سه رقم افزایش یابد . به عبارت دیگر برای شناسائی نقطه جغرافیائی روستاها یا آبادیها ، حداکثر تا رقم هشتم کدپستی ده رقمی مورد استفاده قرار می گیرد .

۲- ۴- ۴) بلوک :

مجموعه‌ای از اماکن مسکونی و یا محله‌های کسب (کارگاه ها) و زمین ساخته نشده (اعم از محصور یا غیر محصور) که از همه طرف بوسیله معابر عمومی (خیابان ، کوچه ، میدان و ...) و یا بوسیله عوارض طبیعی (دره ، رود خانه ، کوه ، جنگل و ...) محدود شده باشد بلوک نامند . بطوریکه که اگر از یک نقطه آن حرکت آغاز گردد پس از طی دور بلوک ، در همان نقطه شروع خاتمه خواهد یافت .

۳- ۴- ۴) بلوک گردشی :

مراجعه به کلیه مکانهای واقع در بلوک را بلوک گردشی می نامند . معمولاً شروع بلوک گردشی از جنوب غربی بلوک انجام می شود بطوریکه بلوک مورد نظر همواره در سمت راست فهرست بردار قرار داشته باشد .

۴- ۴- ۴) شماره شناسائی مکان :

شماره شناسائی مکان آخرین ارقام کدپستی ده رقمی می باشد و در هر جزء شماره‌ای است که دسترسی به مکان را ممکن می سازد . شماره شناسائی از ابتدای اولین بلوک و یا ساختمان‌ها و مکان‌های پراکنده واقع در جزءها برای اولین مکان در نخستین ساختمان تعیین و بهمین ترتیب در ساختمانهای دیگر ادامه می یابد . حسب استفاده از یک تا سه رقم برای جزء در کدپستی ده رقمی ، شماره شناسائی مکان از عدد ۱۱۱۱ ، ۱۱۱ و ۱۱ شروع و به عدد ۹۹۹۹ ، ۹۹۹ و ۹۹ ختم می شود .

حسب موقعیت هر مکان و سطح عرصه هر ساختمان و یا زمین و شکل بلوک و با توجه به موقعیت جزء به تعداد مناسب شماره شناسائی خالی (ذخیره) بین دو ساختمان در نظر گرفته می شود .

۵) بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی

نظام کدپستی ده رقمی با بانک اطلاعات آن همزمان در یک دوره زمانی، طراحی و به اجراء در آمده است و این دو لازم و ملزوم یکدیگر می باشند. بعبارت دیگر بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی تصویر سیستماتیک از نظام کدپستی ده رقمی ترسیم نموده بطوریکه هر تغییری در نظام و سایر عملیات وابسته به این نظام حتماً باید در بانک اطلاعاتی اعمال گردد و نیز هر گونه عملیات میدانی بایستی با ساختار بانک اطلاعاتی از قبل انطباق داشته باشد. همچنین بانک اطلاعاتی باید پذیرش تغییرات حاصله را داشته و اعمال نماید. ذیلاً به تعریف و تشریح عناوین مورداستفاده در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی پرداخته می شود.

۱- ۵) کد جزء در گشت نامه رسانی :

هر گشت نامه رسانی بر حسب آنکه از چند بلوک تشکیل شده باشد حداکثر به ۸ جزء تقسیم می شود. لذا کد هر جزء در گشت نامه رسانی یک عدد یک رقمی است که به ترتیب از یک شروع و به عدد ۹ ختم می شود (از عدد صفر و ۲ استفاده نمی شود) بدین ترتیب آن دسته از گشتهای نامه رسانی که دارای کمتر از ۸ بلوک باشند به تعداد بلوکها، دارای جزء می باشند ولی در صورتیکه یک گشت نامه رسانی بیش از ۸ بلوک داشته باشد، جزء، از مجموعه چند بلوک تشکیل می شود.

۲- ۵) محله :

به طور معمول در بیان و یا درج نشانی اماکن مسکونی و یا محلهای کسب در شهرها قبل از نام معابر، نام محدوده ای از شهر که مکان در آن قرار دارد ذکر می شود. به این محدوده اصطلاحاً محله گفته می شود. معمولاً چهار نوع محله بشرح زیر در اسناد مختلف شرح داده شده است :

الف) محله های قدیمی :

با گسترش شهرها تعدادی از آبادیهای اطراف شهر در بافت شهری قرار گرفته و جزء محدوده شهر شده اند. بمرور زمان این نقاط بعنوان محله های شهر شناخته و مورد استفاده اهالی قرار گرفته است. مثلاً در محدوده شهر تهران از محله هایی مانند ونک، چیتزر، حسن آباد، دولاب نام برده می شود. ممکن است این محله ها از زمانهای گذشته وجود داشته و یا در گذشته نام معبر اصلی بوده اند که در حال حاضر اهالی برای شناسائی منطقه خود از آن استفاده می کنند. مانند سرچشمه و امیریه.

ب) شهرکهای جدید الاحداث :

در قسمتی از اراضی اطراف شهرها، شهرکهای جدید بنا می شود که جزء محدوده شهر بوده و احداث کنندگان این نوع شهرکها نام مشخصی را برای آن انتخاب می کنند. در شهر تهران مانند تهرانپارس، شهر آرا، زیبا شهر، تهران ویلا، شهرک غرب و اکباتان.

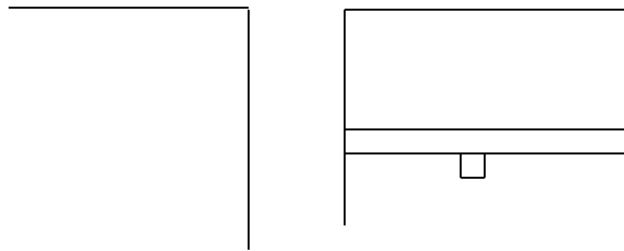
ج) ابنیه های تاریخی و ساختمانی :

وجود بنا و ساختمان و یا وجود ابنیه تاریخی و یا جدید الاحداث موجب آن می شود که برای نوشتن نشانی از نام آنها استفاده شود در شهر تهران مانند پل سید خندان، آب انبار مشیر، پامنار، پاچنار، پل امامزاده معصوم، راه آهن، بازار، سید نصرالدین، پیچ شمیران، دروازه دولت.

د) معابر اصلی و سرتاسری :

در شهرهای بزرگ گاه چندین معبر در نقاط مختلف شهر همنام می باشند ساکنین این نوع معابر به این دلیل یا به علت آنکه معبر محل سکونتشان به اندازه کافی مشهور نمی باشد برای درج نشانی از معابر اصلی شروع و سپس به معبری که مکان سکونت آنها در آن قرار دارد می رسند. به شکل صفحه بعد توجه فرمائید، ساکن پلاک ۲۷ کوچه شهید معصومی به شرح زیر نشانی میدهد.

خیابان جمهوری اسلامی - خیابان ابوریحان - کوچه شهید معصومی - پلاک ۲۷

به عبارت دیگر هر چند کوچه شهید معصومی از خیابان ابوریحان منشعب شده است ولی نشانی دهنده ، بدلیل اطلاع از آنکه در سطح تهران چندین خیابان به نام ابوریحان نامیده می شود ، نام خیابان جمهوری اسلامی را که خیابان ابوریحان از آن منشعب است نیز در نشانی درج می نماید .

۳-۵) معابر آخر و ماقبل آخر :

بطور کلی هر معبر عمومی از یک معبر عمومی منشعب می شود و ممکن است با معابر عمومی دیگر تقاطع داشته باشد ، از پیوند این معابر به یکدیگر ، شبکه معابر شهری پدید می آید .

در عملیات بلوک گردشی ، در اصلی هر ساختمان به یک معبر عمومی باز می شود ؛ به این معبر ، « معبر آخر » گفته می شود . این معبر در نظام بلوک گردشی از معبری منشعب (منظور ، تقاطع معبر آخر با معبری است که بلوک در آن نقطه تغییر جهت می دهد) شده است ، این معبر که همواره غیر بن بست است و انشعاب از آن صورت گرفته ، « معبر ماقبل آخر » نامیده می شود .

در این راستا ممکن است معبر ماقبل آخر کوچه و معبر آخر خیابان باشد ؛ ممکن است معبر ماقبل آخر کوچه و معبر آخر بن بست باشد و

در موارد معدودی ، کوچه های بن بست (که معبر آخر می باشند) ، خود دارای کوچه بن بست هستند . در این حالت در بانک اطلاعات کدپستی ، هر دو معبر (کوچه بن بست اول و بن بست منشعب از آن) معبر آخر تلقی گردیده اند .

۴- ۵) نوع معبر :

در نظام کدپستی به منظور اختصار و جلوگیری از تکرار کلمات تکراری برای تعیین نوع معابر از علائم اختصاری زیر استفاده شده است :

خ	خیابان
ک	کوچه
م	میدان
بل	بلوار
ب ر	بزرگراه
پ	پارک و بوستان
ف	فلکه
بن	بن بست
چه	چهار راه
س	ساختمان و پاساژ

در ساختمانهای بزرگ یا پاساژها یا پارکها که دارای شهرت بوده و از تعداد قابل ملاحظه ای مکان برخوردار می باشند ، در نظام کدپستی ده رقمی ، می تواند به عنوان معبر آخر مورد استفاده قرار گیرد .

۵- ۵) پلاک ساختمان :

در شهرها از طرف شهرداری برای هر مکان اصلی از هر ساختمان (مکان اصلی ، در به معبر عمومی دارد) یک پلاک آبی رنگ حاوی شماره مکان بر سر در مکان نصب شده و یا می شود و به آن پلاک ساختمان گفته می شود .

عموماً اعداد مورد استفاده روی این پلاک از یک رقمی تا چند رقمی بوده و بعضاً از اعداد ترکیبی مثل ممیزدار (/) مثل ۱۵/۱ و یا با علامت (+) مثل ۱۲+۱ نیز استفاده شده است .

۶-۵) طبقه ساختمان :

طبقه قسمتی از ساختمان می باشد که دارای کف و سقف بوده و بوسیله راه پله و یا بالابر (آسانسور) از دیگر طبقات تفکیک می گردد .

این طبقات در زیر زمین (زیر همکف) با اعداد منفی (۱-، ۲-، ۳- و) و در روی طبقه همکف با شماره های مثبت (۱، ۲، ۳، و ...) معرفی می شوند . شماره طبقه همکف همواره عدد (۰) می باشد .

در برخی از ساختمانها بر حسب نوع استفاده ، نحوه ساختمان سازی و ارتفاع مکانی در ساختمان پدیده ای بوجود می آید که به آن نیم طبقه می گویند که معمولاً به سه حالت این پدیده بوجود می آید .

حالت اول : در فاصله بین دو طبقه یک ساختمان ، واحدی ایجاد شده است .

حالت دوم : بر اثر نوع ساخت ساختمان ، بین شکستگی طبقات ساختمان ، واحدی ایجاد شده است .

حالت سوم : با توجه به نوع ساختمان ، فضایی در یک مکان واقع در ساختمان ایجاد شده است .

در دو حالت اول و دوم مکان ایجاد شده در فاصله بین دو طبقه و یا شکستگی سازه ، طبقه محسوب شده و در حالت سوم (ایجاد فضا در مکان) چنانچه ورودی مستقلی از مکان داشته باشد طبقه محسوب می شود و در غیر اینصورت طبقه محسوب نمی شود .

۷-۵) سمت یا شماره در طبقه :

در طبقه هر ساختمان که بیش از یک مکان در آن واقع شده باشد ، مکانها توسط ساکنین یا احداث کنندگان ساختمان به دو صورت صفحه بعد مشخص می شود :

الف) نصب شماره در بالا و یا روی در ورودی :

برای هر یک از واحدها شماره ای در نظر گرفته شده و در بالا یا روی در ورودی نصب می گردد .

مثلاً اگر ساختمان آپارتمانی از ۵ طبقه تشکیل شده که در هر طبقه ۳ واحد (مکان فرعی) وجود دارد . ۱۵ مکان آپارتمانی این ساختمان از طبقه همکف به ترتیب از یک الی ۱۵ شماره گذاری می شود . (ممکن است در هر طبقه با استفاده از یک عدد ۲ و یا ۳ رقمی که رقم اول نماینده طبقه است آپارتمانها شماره گذاری شده باشد) .

ب) بر اساس سند تفکیکی :

هر یک از واحدها در هر طبقه بر اساس قرار گرفتن در یکی از جهات اربعه بصورت زیر مشخص شده اند .
 طبقه دوم - آپارتمان شرقی .
 طبقه سوم - آپارتمان جنوب غربی .

۸ - ۵) نوع مکان :

برای مکانها اعم از فرعی ، اصلی ، خارج از بلوک و اطلاعات مرتبط با آنها بر حسب نوع استفاده ای که در زمان عملیات میدانی از آن می شود ، دسته بندی عمومی و کلی به شرح زیر صورت گرفته است :

۱ - ۸ - ۵) مسکونی :

منظور آن است که در زمان عملیات میدانی از مکان فوق فقط به منظور سکونت استفاده می شده است . در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی برای تفکیک و تشخیص این نوع مکان عدد « ۱ » به آن اختصاص یافته است .

در صورتیکه در زمان عملیات میدانی ، مکان مسکونی ، فاقد سکنه باشد ، مکان « مسکونی فاقد سکنه » تلقی و عدد « ۱ - » به آن اختصاص داده می شود .

۲ - ۸ - ۵) محل کسب یا کارگاه :

هر مکان اصلی و فرعی که در آن فعالیت مستمر اقتصادی، بازرگانی، اداری، آموزشی، فرهنگی، مذهبی، مالی، بهداشتی، خدماتی، مشاوره ای، کشاورزی، صنعتی و غیره انجام می شود، یک محل کسب یا کارگاه محسوب می شود. و به سه گروه عمده تقسیم شده است :

۱- ۲- ۵- ۸- (کارگاه خدمات دولتی :

هر یک از کلیه مؤسسات، سازمانها، ارگانها، نهادها، بانکها، شهرداریها و ... وابسته به قوای سه گانه حکومتی اعم از آنکه در آنها صرفاً فعالیت اداری، بازرگانی، صنعتی یا کشاورزی و یا خدماتی انجام می شود، یک کارگاه تحت عنوان « خدمات دولتی » محسوب می شود. در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی برای تفکیک و تشخیص این نوع مکان در مکانهای اصلی و فرعی واقع در بلوک عدد « ۲ » به آن اختصاص یافته و در مکانهای خارج از بلوک به آن عدد ۱۲ اختصاص می یابد.

۲- ۲- ۵- ۸- (کارگاه بخش خصوصی :

هر یک از کلیه کارگاههایی که وابسته به قوای حکومتی (بند ۱- ۲- ۵- ۸) نباشد به بخش خصوصی و یا تعاونی (غیر دولتی) تعلق داشته و در یکی از سه بخش عمده صنعتی، کشاورزی و خدماتی فعالیت می نماید، یک کارگاه تحت عنوان « کارگاه اقتصادی بخش خصوصی » محسوب می شود. در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی برای تفکیک و تشخیص این نوع مکان در مکانهای اصلی و فرعی واقع در بلوک عدد « ۳ » به آن اختصاص یافته و در مکانهای خارج از بلوک به آن عدد ۱۳ اختصاص می یابد.

۳- ۲- ۵- ۸- (سایر کارگاهها :

هر یک از کلیه کارگاه هائی که بر تعریف کارگاه های خدمات دولتی (۱- ۲- ۵- ۸)، بخش خصوصی (۲- ۲- ۵- ۸) و کارگاه خالی (۳- ۲- ۵- ۸) منطبق نباشد، تحت عنوان « سایر کارگاه ها » محسوب می شود. مانند سقاخانه، آب انبار و ... در بانک اطلاعات

کدپستی ده رقمی برای تفکیک و تشخیص این نوع مکان عدد « ۴ » به آن اختصاص یافته است .

۳- ۸- ۵) کارگاه خالی :

هر یک از کلیه کارگاه هایی که در زمان عملیات میدانی در آن فعالیت اقتصادی صورت نمی پذیرد تحت عنوان « کارگاه خالی » محسوب شده و در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی برای تفکیک و تشخیص این نوع مکان عدد « ۵ » به آن اختصاص یافته است .

۴- ۸- ۵) مسکونی و کارگاه توأم :

در صورتیکه در یک مکان مسکونی یک فعالیت اقتصادی نیز انجام شود ، و یا برعکس در صورتیکه در یک کارگاه ، فرد یا افرادی بطور دائم سکونت داشته باشند ، آن مکان تحت عنوان « مسکونی و کارگاه توأم » شناخته می شود . در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی برای تفکیک و تشخیص این نوع مکان ، چنانچه کارگاه مزبور دولتی باشد ، عدد « ۲- » و چنانچه خصوصی باشد عدد « ۳- » به آن اختصاص یافته است .

۵- ۸- ۵) مخروبه - در دست ساخت - در دست تخریب :

در هنگام عملیات میدانی ، ساختمانهایی وجود دارند که در مرور زمان و یا برای بازسازی تخریب شده اند و عموماً فاقد سکنه می باشند . این نوع مکانها یا ساختمانها تحت عنوان « مخروبه - در دست تخریب » دسته بندی گردیده اند و در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی عدد « ۶ » به آن اختصاص یافته است . همچنین ساختمانها یا مکانهایی وجود دارند که در حال بازسازی کلی و یا ساخت می باشند . اینگونه مکانها یا ساختمانها ، تحت عنوان « در دست ساخت » دسته بندی گردیده و در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی عدد « ۶- » به آن اختصاص یافته است .

۶- ۸- ۵) زمین محصور :

در هنگام عملیات میدانی در بین ساختمانها یا بلوک ها زمینهایی وجود دارند که با دیوار ، سیم خاردار ، نرده چوبی و ... یا بوسیله ساختمانهای اطراف محصور شده و در به معبر عمومی دارند . این نوع مکانها تحت عنوان « زمین محصور » دسته بندی گردیده اند و در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی عدد « ۷ » به آن اختصاص یافته است .

۷ - ۸ - ۵) در اصلی و فرعی :

هر ساختمان یک یا چند در ورودی و خروجی دارد که برای تردد ساکنین و مراجعه کنندگان تعبیه شده است . در یا درهایی که معمولاً توسط مراجعه کنندگان و ساکنین برای دسترسی به مکانهای واقع در ساختمان مورد استفاده قرار می گیرد «در اصلی» محسوب و اطلاعات مکانی از طریق شماره پلاک این در فهرست برداری شده است ، و سایر درها در صورت وجود ، «در فرعی» محسوب شده و در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی فهرست برداری شده و عدد « ۸ » به آن اختصاص دارد .

در برخی از ساختمانها با توجه به ویژگیهای خاص جغرافیائی منطقه ، نحوه ساخت ساختمان و ... بیش از یک در اصلی وجود دارد . که در اینگونه موارد آن درها نیز در دسته بندی فوق تحت عنوان «در اصلی» در بانک اطلاعاتی کدپستی ده رقمی ذخیره شده اند .

۸ - ۸ - ۵) اشتراکهای ساختمانی

در فرایند انطباق نشانی سازمانهای متقاضی ، اشتراکهایی وجود دارد که فقط در ارتباط با ساختمان می باشد ، برای این اشتراکها رکوردی با ردیف در جزء مستقل با نشانی ساختمان ایجاد خواهد شد ، در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی عدد « ۸- » به آن اختصاص می یابد .

۹ - ۸ - ۵) سایر :

احتمال دارد مواردی در عملیات میدانی مشاهده گردد که قابل تفکیک به دسته‌بندی‌های ذکر شده نوع مکان نباشد. اینگونه موارد تحت عنوان «سایر» طبقه‌بندی گردیده است و در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی عدد «۹» به آن اختصاص دارد.

۹-۵) خانوار :

خانوار از یک یا چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک مکان (اقامتگاه) اصلی یا فرعی زندگی می‌کنند و با یکدیگر هم خرج بوده و معمولاً با هم غذا می‌خورند. الزامی در رابطه خویشاوندی بین اعضای یک خانوار وجود ندارد. زیرا تعریف خانوار با خانواده یکی نیست. در برخی از مکانها افرادی بعلت داشتن خصوصیات یا هدف مشترک با هم در یک مؤسسه زندگی می‌کنند (مانند انجام خدمت سربازی، تحصیل، بیماری و محرومیت) این افراد یک «خانوار دستجمعی» را تشکیل می‌دهند.

۱۰-۵) فعالیت :

فعالیت، جریان کاری کارگاه است که بطور عمده به یکی از رشته‌های تولید، توزیع، فروش، تعمیر و تأمین مرتبط می‌باشد.

۱۱-۵) نوع فعالیت :

نوع فعالیت عبارت است از نوع کار کارگاه (جریان کاری) به انضمام رشته مربوط به آن جریان کاری که ممکن است جریان کاری، با یک یا چند نوع از رشته‌های فعالیت مرتبط و معرفی شده باشد. در بانک اطلاعات کدپستی ده رقمی انواع فعالیتها تحت شماره‌هایی دسته‌بندی شده است که مجموعه آن در کتاب «شناخت مجموعه عناوین و فعالیتهای دسته‌بندی شده کارگاههای بخش خصوصی در نظام کدپستی ده رقمی» درج شده است.

۶) تعاریف و مفاهیم مرتبط با نقشه

رشد سریع جمعیت و افزایش پیچیدگیهای زندگی مدرن و نیازی که به شناخت منابع طبیعی و غیر طبیعی و نیز ارتباطات وجود دارد، باعث گردیده است که انسان، محیط طبیعی و اجتماعی خود را به طور دقیق مورد مطالعه قرار دهد. این بررسی بسیار متنوع بوده و شامل موضوعاتی نظیر وضع راه ها، ناهمواریهای منطقه، سیستم های خدمات رسان (آب، برق، گاز، تلفن، پست و ...) می شود. یکی از راههای دسترسی به چنین اطلاعاتی، تهیه نقشه از منطقه مورد نظر است.

نقشه ای بزرگ مقیاس از منطقه ای کوچک که شامل فرم زمین، شبکه های خدمات رسان، پوشش گیاهی، شبکه مسکن، جاده ها، زمین شناسی و سایر جزئیات است، اطلاعاتی را در اختیار قرار می دهد که مبنای اولیه برای طرح و اجرای برنامه های عمرانی و مورد نیاز به شمار می رود.

نقشه های کوچک مقیاس از مناطق وسیع که اطلاعاتی راجع به فرسایش خاک، کاربری زمین، خصوصیات جمعیت، آب و هوا، در آمد و ... را در بر دارد، باعث شناخت و درک از امکانات موجود و اشکال منطقه می شود.

همان طوری که انسان برای بیان خواسته های خود و نیز ارتباط با سایر هموعان خود از تکلم و خط استفاده می نماید، نقشه هم به مثابه یک زبان، وسیله بیان مفاهیم و افکار نقشه بردار یا نقشه کش است. نقشه به عنوان یک وسیله ارتباطی پیامی را از شخص نقشه بردار یا نقشه کش به فرد یا افراد دیگر می رساند. یک طرف این ارتباط نقشه بردار یا نقشه کش قرار دارد و طرف دیگر استفاده کننده از نقشه و آنچه که بین این دو گروه پیوند برقرار می نماید و نقش پل را بازی می کند همان نقشه است. بدین ترتیب، می توان گفت که نقشه یک زبان است؛ زبان تصویر، نقشه بردار یا نقشه کش باید به قوانین این زبان تسلط داشته باشد تا بتواند با استفاده کننده ارتباط صحیح و منطقی برقرار سازد.

این نوع مسائل از جمله بحثهایی است که بدون توجه به آن نمی توان مبادرت به تهیه یک نقشه مطلوب نمود. بدین ترتیب تهیه نقشه امری است لازم و زیر بنائی که در سازمانها و ارگانهای هر کشور برای انجام مأموریتهای خود به آن نیاز داشته و به تهیه آن مبادرت می ورزند.

ذیلاً به تعریف و تشریح عناوین مورد استفاده نقشه در سیستم کدپستی پرداخته می شود :

۱- ۶) تعریف نقشه :

نقشه ، تصویر قائم عوارض سطح زمین است بر روی صفحه ای افقی که پدیده های سطح زمین به طور یکسان در آن کوچک شده باشد . به عبارت دیگر ، نقشه وسیله ای است که عوارض مرئی و نامرئی سطح زمین را با دقت هندسی در یک مقیاس کوچکتر نسبت به سطح زمین ، نمایش می دهد .

مقصود از عوارض مرئی ، پستی و بلندیها ، شهرها ، جاده ها و نظایر آنهاست و هدف از عوارض نامرئی آن قسمت از اطلاعات است که به طور عینی بر روی زمین نمی توان مشاهده نمود ، نظیر مرزهای سرزمینی (استان ، شهرستان، شهر ، دهستان و ...) و منحنی میزان و اسامی مناطق .

۲- ۶) مقیاس :

بنا به تعریفی که از نقشه های جغرافیایی می شود ، کلیه نقشه ها نسبت به واقعیتهای کوچکترند . این بدان معناست که اولین تصمیم نقشه بردار یا نقشه کش به تعیین نسبت (ابعاد) بین واقعیت و نقشه اختصاص می یابد . این نسبت اصطلاحاً مقیاس خوانده می شود . انتخاب مقیاس از اهمیت ویژه ای برخوردار است ، زیرا مقیاس باعث ایجاد فضائی در نقشه می گردد که در آن، قسمتی از واقعیتهای به صورت خلاصه گنجانده می شود . بعلاوه عواملی نظیر کاربرد نقشه (از نقطه نظر فضائی که اشغال می کند ، مانند قرار گرفتن نقشه در کتاب ، استفاده در اتومبیل و نظایر آن) قطع و اندازه نقشه از دیدگاه چاپ و کلاً اقتصادی بودن نقشه ، از جمله مواردی است که به تعیین مقیاس نقشه مربوط می گردد .

۳- ۶) طبقه بندی و انواع نقشه :

طبقه بندی نقشه ها کار چندان آسانی نیست و کارشناسان مربوطه در این زمینه دارای عقاید گوناگونی هستند . گرچه تعداد طبقه بندیها قابل ملاحظه است ، لیکن به طور اجمال سه طبقه بندی کلی برای نقشه وجود دارد که مبنا و ملاک آنها با یکدیگر متفاوت است . این سه طبقه بندی در زیر عنوان می گردد .

۱- ۳- ۶) طبقه بندی نقشه بر مبنای کاربرد :

در این تقسیم بندی ، نقشه را بر مبنای موارد استعمال و نحوه استفاده ای که از آنها در کارهای مختلف می شود طبقه بندی می نمایند .

۲- ۳- ۶) طبقه بندی نقشه بر مبنای محتوا :

یکی از روشهای طبقه بندی نقشه ها ، تقسیم بندی بر حسب موضوع و محتوای نقشه است .

۳- ۳- ۶) طبقه بندی نقشه بر حسب مقیاس :

یکی از موارد مهم در تهیه نقشه دقت نقشه می باشد که میزان انطباق اطلاعات نقشه با واقعیت را تعیین می کند . مهمترین نکته قابل توجه در تعیین دقت ، مقیاس نقشه است که مبنای طبقه بندی نقشه قرار می گیرد .

۴- ۶) نقشه های اصلی :

در سیستم کدپستی برای نقاط شهری نقشه های $\frac{1}{10,000}$ و $\frac{1}{20,000}$ و یا $\frac{1}{25,000}$ توسط عوامل کدگذاری بر روی کالک مطابق دستورالعمل مربوطه (تجدید نظر شده دستورالعمل فوق ، در کتاب حاضر موجود است) ترسیم می گردد . این نقشه ها به عنوان نقشه های اصلی یا نقشه های مادر شناخته می شوند ، که از روی این نقشه ها اوزالید تهیه و عملیات میدانی بر اساس آن انجام می شود . نقشه های اوزالیدی نقشه های غیر اصلی هستند .

